
Assar Lindbeck:

**Klarar vi
pensionerna?****Bo Södersten:**

**”Det svenska
pensionssystemet”
(i boken
Den offentliga
sektorn)**

Det svenska pensionssystemet är en del av den svenska socialförsäkringen där vissa delar är starkt sammanflätade. Pensionssystemet, sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen är förenade genom kedjan sjukpenning, arbetsskade-sjukpenning, livränta och förtidspension. I socialförsäkringen finns ett klart uttalat ansvar för att förebygga och rehabilitera, och stora ekonomiska resurser har avsatts för detta ändamål. Även för privata försäkringsbolag är de två dimensionerna förhindra – lindra och ekonomisk säkerhet en given utgångspunkt.

Den allmänna försäkringen omfattar hela befolkningen och ger ett grundskydd även åt dem som är opåverkbara av ekonomiska incitament och själva ej förmår skapa ett eget skydd.

Dessa inledande kommentarer har till syfte att lyfta fram det självklara förhållandet att socialförsäkringen har en social (omfördelnings)dimension och att sund försäkringsverksamhet bör omfatta något mera än finansiell verksamhet.

Assar Lindbeck säger i förordet till sin skrift *Klarar vi pensionerna?* (SNS Förlag, 1992) att syftet är att diskutera pensionssystemets, framför allt pensionssparandets betydelse för ekonomisk tillväxt och produktivitet.

De läsare som inte är ekonomer bör ha

stort utbyte av att läsa de tre första av skriftens sex avsnitt. Dessa avsnitt, liksom de övriga, är pedagogiskt utformade och lättillgängliga på ett sätt som en bra lärobok bör vara.

I de följande tre avsnitten behandlar Lindbeck de specifika problemen i det svenska pensionssystemet och tänkbara reformer.

Problemskrivningen motsvarar i stora drag den som återfinns i ett stort antal skrifter, och de alternativ till "lösningar" som diskuteras verkar vara starkt influerade av Mats Persson [1991].

Några av de problem som Lindbeck tar upp till diskussion är:

- att ATP-systemet har haft en negativ effekt på det individuella sparandet,
- att systemet är förmånsbaserat och därigenom skapar problem på avgiftssidan,
- att systemet genom indexreglernas utformning är extremt känsligt för variation i den ekonomiska tillväxten,
- att det svaga sambandet mellan avgifter och förmåner skapar breda skatteki-lar,
- att den stora fonderingen inom ATP-systemet utgör ett permanent socialiseringsshot för näringslivet.

Vad som ytterligare skulle ha varit värdefullt att få genomlyst är förhållandet att ATP-systemet i princip var betydelselöst för de grupper som redan hade sin pensionsfråga löst genom ett tjänstepensions-system och att systemet innebär transfere-ringar mellan olika typer av företag med skilda risker för förtidspensionering.

Det förslag till en lösning av pensions-systemets problem som Lindbeck för fram är att utforma systemet som en tre-stegsraket (folkpension, aktuariskt fördelningssystem upp till ATP-taket och ett frivilligt premiereservsystem över taket). Förslaget är klart sympatiskt och enligt min uppfattning väl värt vidare funde-ringar.

Vad som skämmer denna del av Lind-

becks skrift är emellertid vissa påståen-den som närmast torde höra hemma i slutna herrsällskap. Ett par exempel får räcka men flera finns.

"Ett exempel på en grupp som speciellt tjänar på 15/30-årsreglerna är naturligtvis de välutbildade kvinnor som valt att stanna hemma eller arbeta deltid under ett par decennier, men som satsat på hel-tidsarbete under minst 15 år."

"Visserligen stimulerar 15/30-årsregeln en del individer, kanske främst gifta kvin-nor, att ge sig ut på arbetsmarknaden för att få pensionspoäng, men systemet pre-mierar kort arbetstid under alla år utom de femton 'bästa'".

Pensionssystemet är symmetriskt och är därför i princip lika för män och kvin-nor. Att det är flera kvinnor än män som arbetar deltid och färre år och därigenom "gynnas" av systemet är ett faktum. En öppen fråga är emellertid vilken den re-ella valfriheten har varit för kvinnorna när de bestämt sig för att "utnyttja" syste-met och acceptera löne- och karriärförlus-ten.

Boken *Den offentliga sektorn* (SNS Förlag, 1992) i vilken återfinns Bo Söder-stens avsnitt "Det svenska pensionssyste-met" är enligt förlaget "tänkt som en in-troduktion i ämnet för den grundläggande akademiska undervisningen".

Södersten behandlar enbart ATP-syste-met vilket leder till innehållsmässiga be-gränsningar i djup och bredd. Det är ju avsevärt lättare att bortse från den sociala dimensionen i den allmänna försäkringen eller att ta den med en klackspark om man i fokus enbart har den del av syste-met som kan sägas utgöra ett tjänstepen-sionssystem.

Södersten behandlar ATP och histo-rien. Presentationen är här kort och över-förenklad vilket är en brist när boken är tänkt att användas som en lärobok. Vad som saknas är bla en belysning av vissa gemensamma drag i utvecklingen av pen-sionssystemet i Norden.

Vad som kan vara värt att notera men

som inte berörs av Södersten är att ATP tillkom som just ett tjänstepensionssystem för LO-kollektivet efter flera misslyckanden att nå lösningar avtalsvägen. Smittan från existerande pensionsordningar för bl a statstjänstemän hade säkerligen ett betydande inflytande på utformningen av 15-årsregeln (slutlön) och 30-årsregeln (kvalifikationsperiod). Förebild beträffande fördelningssystem fanns redan i folkpensioneringen men även i tjänstepensionssystemen.

Södersten behandlar ganska utförligt den tekniska dimensionen av pensionssystemen. Presentationen av så kallade aktuariatella system, de system där ekonomiska åtaganden täcks upp genom fonderingar, är emellertid ytlig och i vissa avseenden felaktig. Som ett exempel kan anges påståendet (s 280) "Ett fonderat system är individbaserat. Därmed avses att den egna pensionen är helt beroende av dels hur mycket en person har betalat in dels av hur medlen förvaltas. Demografiska faktorer påverkar inte systemets funktionsförmåga."

Även fonderade system kan vara av gruppkaraktär och avgifterna betalade av annan än den försäkrade. Fonderingen har till syfte att täcka de framtida pensionsutgifterna och eventuella överskott används för att höja utfallande förmåner eller att reducera premien.

Vad Södersten avser med demografiska faktorer är något oklart men sannolikt är det i första hand variationer i födelseårgångarnas storlek.

Om man utgår från att den premie som betalas till en försäkring återspeglar den försäkrades önskemål om en viss framtida pension är det givetvis så att förändringar i dödligheten, åtminstone från den försäkrades ståndpunkt, påverkar systemets funktionsförmåga. Södersten verkar här, liksom Lindbeck helt ha anammat Mats Perssons [1991] budskap.

Liksom Lindbeck behandlar Södersten behovet av förändringar av pensionssyste-

met (ATP) men utan att föra fram något eget förslag.

För den som är intresserad av socialförsäkringsområdet och som redan har vissa kunskaper om detta torde Lindbecks skrift vara av störst intresse och ge bäst utdelning på använd lästid. Det skulle emellertid ha varit av stort värde om författarna även behandlat andra alternativ till pensionssystem som exempelvis olika former av företagsbaserade konvertibla sparprogram.

TOR ERIKSEN

Försäkringskassan i Värmland

Referenser

Persson, M, [1991], "Vad är det för fel på ATP-systemet?" *Ekonomisk Debatt*, årg 19, nr 3, s 205-218.